

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Τμήμα εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών

διπλωματική εργασία

Αλεξανδρή Ελένη

εργαστήριο πολυμέσων

διδάσκων: Μπούζας Βασίλειος

Ιούνιος 2014

τίτλος: εκφορά

Περιεχόμενα

εισαγωγή.....	σελ.2
αρχείο.....	σελ.3
καλλιτεχνικό αρχείο.....	σελ.4.
περιγραφή έργου.....	σελ.4
τίτλος	
διαδικασία προσέγγισης	
αρχαιακή επιτέλεση	
ταξινόμηση	
το έργο στον χώρο.....	σελ.5
1° σημείο	
2° σημείο	
3° σημείο	
4° σημείο	
στόχος	σελ.7
Βιβλιογραφία.....	σελ.8

Εισαγωγή

Η διπλωματική μου εργασία πήρε αφορμή να πραγματοποιηθεί από την θεματική "χώρος" του εργαστηρίου πολυμέσων το χειμερινό εξάμηνο του 2012-2013. Η εγκατάσταση που παρουσιάζω εμπεριέχει έννοιες που με απασχόλησαν τα τρία τελευταία χρόνια των σπουδών μου στο τμήμα.

Αυτή η αναζήτηση ξεκινά με την παρατήρηση των ορίων του ατόμου . Η αρχική αναζήτηση αφορούσε κυρίως την "θέση" του ατόμου σε σχέση με το σύνολο .Η διαδρομή από την εσωστρέφεια στην επικοινωνία και την προαγωγή του κλειστού κυκλώματος "διχτιού" στην αβεβαιότητα του ανοικτού δικτύου.

Η διαδικασία εξελίχτηκε με βάση, τον προβληματισμό πάνω στις έννοιες του αντικειμενικού και υποκειμενικού. Προσπαθώντας να καταλάβω την μη ταύτιση εστίασα στα κομμάτια που αφορούν την εξελικτική πορεία του ανθρώπου, με θέση προσκείμενη σε αυτή των εμπειριστών¹ Συμπερασματικά σε αυτό το κομμάτι τοποθέτησα την προσωπική αντίληψη στη βάση της υποκειμενικότητας.

Τα δίπολα που με απασχόλησαν κατά την διάρκεια των παραπάνω διαδικασιών και σκέψεων είναι: ιδιωτικό-δημόσιο, παρελθόν-μέλλον, καταστροφή-δημιουργία, αναρχία-τάξη, μνήμη-λήθη, εικονικό-πραγματικό, εαυτός-Άλλος, αντικειμενικό-υποκειμενικό. Τα παραπάνω τοποθετημένα σε τετριμμένες καθημερινές διαδικασίες. Έτσι η πολυπλοκότητα επιστημονικών ή φιλοσοφικών ερωτημάτων παίρνει μια απλουστευμένη μορφή όπου με βοηθά στην ανάγνωση της καθημερινότητας μέσω διαφορετικών οπτικών.

Αν και η πολικότητα των εννοιών ίσως αποπροσανατολίζει από το βασικό στόχο που είναι η διαλεκτική για την κατανόηση και την ασφαλή και ουσιαστική προσέγγιση εξέλιξης της επικοινωνίας, ουσιαστικά αφορά αυτά τα δύο άκρα από τα όποια λειτουργούν σε πολλούς συνδυασμούς ποιοτήτων και όχι μόνο στο απολυτό τους.

Ένα σύνολο των παραπάνω επεξεργάζομαι στο παρόν έργο το οποίο πέραν της συνολικής εμπειρίας των παραπάνω δίνει την δυνατότητα "της πρακτικής" εφαρμογής στον θεατή. Μέσα από το συγκεκριμένο αρχείο δίνεται η δυνατότητα στον θεατή να πλάσει μια ταυτότητα του εαυτού του μέσα από κάποιον Άλλο.

¹ Οι εμπειριστές και τα κινήματα με παρεμφερή ιδεολογία θεωρούσαν ότι η ανθρώπινη γνώση προέρχεται μέσω των αισθήσεων. Βλέποντας τον άνθρωπο την στιγμή της γέννησης του σαν "tabula rasa" άγραφο πινάκα, όρο που για πρώτη φορά συναντούμε στην λατινική μετάφραση του έργου του Αριστοτέλη περί ψυχής.

αρχείο

Το αρχείο εκ πρώτης όψεως μεταφέρει μια παθητική εικόνα. Στην πραγματικότητα αυτή του η «ακινήσια» είναι η κινητήριος δύναμη των ελεύθερων υποκειμενικοκεντρικών αφηγήσεων. Κύριες διαπραγματευτικές ιδιότητες του είναι η διασφάλιση της μνήμης και η καταχώρηση της αλήθειας.

Ο ετυμολογικός ορισμός του αρχείου κατά τον Ντερριντά περιλαμβάνει τις έννοιες της έναρξης και της εξουσίας. Στην ελληνική γλώσσα ετυμολογικά επίσης συναντούμε αυτές τις δύο έννοιες στη προέλευσης της λέξη «αρχείο», οι οποίες προέρχονται από την λέξη αρχή.

Το αρχείο δεν παίρνει τον τίτλο της αυθεντίας, οι μόνες ιδιότητες που παίρνει είναι προσκείμενες στην έννοια και την πράξη της καταγραφής, αυτή η διαδικασία απαιτεί μια πρώτη κατάσταση καταστροφής όπου την θέση της καταλαμβάνει η αναδημιουργία. Η ταυτότητα του είναι ατελής αφού το νοητό του σχήμα μεταβάλλεται ανάλογα του αναγνώστη ή τις μεταβλητές συνθήκες ανάγνωσης.

Η εξουσία που το χαρακτηρίζει είναι τοπονομοτελιακού χαρακτήρα. Ο τόπος είναι το πέρασμα του αρχείου από το ιδιωτικό στην δημόσια σφαίρα. Το ιδιωτικό που χαρακτηρίζει το αρχείο πριν την τοποθέτηση και έκθεση του δεν συνοδεύεται απαραίτητως από το χαρακτηρισμό του κρυφού. Το αρχείο είναι ένα δημόσιος θεσμός που εξελίσσεται συνεχώς. Δεν διαφυλάσσει την μελλοντική μας μνήμη ακαριαία αλλά πολλές φορές καταστρέφει και την αυθεντικότητα της με αυτή του την μοναδική ιδιότητας τη μεταμόρφωσης. Στην θέση του πρωτότυπου μπαίνει το αρχείο σαν αντιμνημίο.

Το αρχείο είναι ένας θεσμός που έχει απασχολήσει κατά πολύ και την ψυχανάλυση. Ο Φρόυντ είχε προβληματιστεί από το προσωπικό αρχείο σημειώσεων του και ο ίδιο προσπαθούσε να αποσαφηνίσει την αρχειακή αυτή ενόρμηση. Εν τέλη το αρχείο συνδέεται με την ενόρμηση του θανάτου ή αλλιώς της καταστροφής ή της απώλειας, όπως αλλιώς μπορείς να το συναντήσει κανείς στις εκφάνσεις του. Η ιδιότητα του αυτή της διασφάλισης της «μνήμης» δίνει μια ασφάλεια, ενώ ακόμα και η καταστροφή της πραγματικότητας για την δημιουργία του αρχείου μπορεί να σχολιαστεί και συνδεθεί με την ψυχαναλυτική επιστήμη. Ο Ντερριντά αναφέρει

η ενόρμηση του θανάτου τείνει έτσι να καταστρέψει το αρχείο ως υπόμνηση, εκτός και αν το μασκαρέψει, το φτιασιδώσει, το χρωματίσει το τυπώσει, το παρουσιάσει μέσα στο είδωλο της ζωγραφισμένης αλήθειας, έτσι λειτουργεί μια οικονομία η δοσοληψία ανάμεσα στην ενόρμηση του θανάτου και την αρχή της ηδονής, ανάμεσα στον θάνατο και στον έρωτα (thanatos-eros), αλλά επίσης ανάμεσα στην ενόρμηση του θανάτου και σε αυτή τη φαινομενική δυαδική αντίθεση των αρχών (arkha'i'). Μάλιστα απειλεί κάθε πριγκιπάτο, κάθε αρχοντική πρωτοκαθεδρία, κάθε επιθυμία αρχείου. Είναι αυτό που αργότερα θα ονομάσουμε άλγος του αρχείου (1996, σελ. 29)

Το άλγος του αρχείου πραγματοποιεί την αρχειακή τεχνική και καθορίζει την θέσμιση του αρχειακού συμβατός όχι σαν απλή καταγραφή αλλά την αρχειακή επιτέλεση.

καλλιτεχνικό αρχείο

Το καλλιτεχνικό αρχείο το συναντάμε τέλος 20ου αιώνα αρχές 21^{ου}. Ειδικά από την δεκαετία του 90 όλο και συχνότερα συναντούμε όρους που αφορούν το αρχείο στην τέχνη. Ουσιαστικά η τέχνη εκμεταλλεύτηκε το σταθερό περιεχόμενο του αρχείου για να στήσει επάνω του νέες αφηγήσεις. Το αρχείο από μόνο του έχει την ιδιότητα να προκαλεί τις νέες αφηγήσεις, οι οποίες είναι οι δευτερές αληθινές ιστορίες των καταγεγραμμένων .

Πολλοί καλλιτέχνες που ασχολήθηκαν με την αρχαική τέχνη χρησιμοποίησαν την φωτογραφία σαν κύριο μέσω τους, απορρίπτοντας τον χαρακτηρισμό του καλλιτέχνη φωτογράφου, μιας και η φωτογραφία εξυπηρετούσε την ιδέα για την συγκέντρωση των εικόνων και όχι τον εικόνων καθαυτών. Οι δύο αυτές τέχνες δεν συνδέονται πέραν του μέσου.

Συνήθως συναντούμε έργα αρχαικής τέχνης (αρχαικές εγκαταστάσεις) σε μορφή σκηνοθετημένων χώρων στους οποίους παραθέτονται σημειώσεις έρευνας διαδικασίας, αντικείμενα και ντοκουμέντα. Στόχος της σύνδεσης τέχνης και αρχείου είναι η εμπλοκή των θεατών στο σχηματισμό του έργου. Κάθε εικαστικό έργο μπορεί να θεωρηθεί και να εξελιχτεί σε αρχείο ανάλογα τη διαδικασία προσέγγισης.

περιγραφή έργου

τίτλος

Ο τίτλος της εγκατάστασης είναι «εκφορά». Η συγκεκριμένη λέξη (εκφορά) χρησιμοποιείται με δύο τρόπους. Η πρώτη χρήση της δηλώνει τη μεταφορά του νεκρού στο σημείο ταφή του, ενώ η δεύτερη χρησιμοποιείται σαν συνώνυμο της διατύπωσης- έκφρασης της γνώμης/σκέψης. Τον συγκεκριμένο τίτλο χρησιμοποίησα και για τους δύο παραπάνω τρόπους χρήσης του συμπυκνώνοντάς. Τον πρώτο τρόπο χρήσης της τον σχετίζω με την «καταστροφή» που προϋποθέτει η δημιουργία του αρχείου ενώ τη δεύτερη με τις ιδιότητες του, οι οποίες αναφέρονται και παραπάνω.

Το έργο βασίζεται στην πλήρη καταγραφή ενός παρελθοντικού προσωπικού χώρου -το σαλόνι του σπιτιού μου από την χρονική περίοδο που ζούσα στην φλώρινα-. Αρχικά ο τρόπος αντιμετώπισης του χώρου με προβληματίσε αρκετά διότι οι ιδιότητες του ήταν πάρα πολλές.

διαδικασία

Το πρώτο δίπλο που με απασχόλησε σε αυτή ενότητα έρευνας, ήταν η μνήμη και η λήθη σε σχέση με το παρελθόν του χώρου. Τα δύο βασικά συστατικά που με ένωναν με τον χώρο ήταν οι άνθρωποι-στιγμές και ορισμένα αντικείμενα. Οι αναγνώσεις των αναμνήσεων ήταν μη

σταθερές και αυτό περιέπλεκε τον τρόπο που αντιλαμβανόμουν τον χώρο σε πιο συνειδητό επίπεδο πια, καθώς και στον τρόπο αποτύπωσης αυτών των αναμνήσεων-σκέψεων.

Αρχικά τα αντικείμενα δεν με απασχόλησαν τόσο όσο οι διαδρομές που αυτά πραγματοποιούσαν στον χώρο. τις οποίες άρχισα να καταγράφω από μνήμης σε σκίτσα. Αυτά τα σκίτσα οπτικοποιούν την εναλλαγή των επίπλων στον χώρο κατ' επέκταση και την κίνηση των αντικειμένων καθώς και προσθήκες. Στην συνέχεια άρχισα να απομονώνω τα αντικείμενα του χώρου με αποτέλεσμα την καταγραφή τους μεμονωμένα.

αρχειακή επιτέλεση

Η αρχειακή τεχνική ακολούθησε την εξής διαδικασία: καταγραφή του αντικειμένου στην λίστα, φωτογραφική αποτύπωση και τελικά την συσκευασία του και αποθήκευση του. Η αποδόμηση του χώρου έγινε σταδιακά και ενώ ζούσα σε αυτόν. Ο αριθμός των αντικειμένων που κατεγράφησαν φτάνει τα τέσσερις χιλιάδες τετρακόσια δώδεκα αντικείμενα.

Ταξινόμηση

Η ταξινόμηση τόσο κατά την λίστα όσο και κατά την οπτική απεικόνιση είναι ανάλογη με την χρονική και χωρική σειρά που αφαιρέθηκαν τα αντικείμενα από το χώρο.

Το έργο στον χώρο

Η εγκατάσταση χτίζει μια διαδρομή με τέσσερα σημεία-έργα στον χώρο..

1° σημείο

Παράθεση σημειώσεων-blog

Σε αυτό το σημείο της εγκατάστασης βρίσκεται μια σύνθεση που απαρτίζεται από σκίτσα, ψηφιακά κολλάζ και άλλες σημειώσεις του χώρου σαν ενότητα. Επίσης υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης στο blog πράγμα που βοηθά το θεατή να κατανοήσει τη διαδικασία.

2° σημείο

ενδιάμεσο

Σε αυτό το σημείο υπάρχει ένα μπλοκ με 6 έργα διαστάσεων 50*70εκ. Αυτά τα έξι έργα εικονίζουν αντικείμενα που μετά την απομάκρυνση τους από το χώρο δεν είχαν κάποια χρηστική ιδιότητα. παρά το γεγονός αυτό δεν θέλησα να τα πετάξω θεωρώντας μια τέτοια κίνηση «αρχαιακό λάθος». επιπλέον η προσέγγιση αυτή έγινε αυτόματα μέρος της διαδικασίας.

3° σημείο

έξεργο

Στο συγκεκριμένο σημείο βρίσκεται το τυπογραφικό μέρος του αρχείου σε μορφή λίστας, αυτό το σημείο το ονομάζω έξεργο. Η επιλογή του τίτλου αυτού εξηγείται στο παρακάτω απόσπασμα του Ντερριντά (1996, σελ. 23)

Σύμφωνα με μια δοκιμασμένη σύμβαση, το έξεργο παίζει με την αναφορά. Το να σημειώνεις προτού να αρχίσεις, είναι σαν να δίνεις τον τόνο αφήνοντας να ηχήσουν κάποιες λέξεις των οποίων το νόημα ή η μορφή θα έπρεπε να δεσπόζουν στην σκηνή. Με άλλα λόγια, το έξεργο συνίσταται στην κεφαλαιοποίηση μέσα σε καθεστώς έλλειψης. Να συσσωρεύεις από τα πριν ένα κεφάλαιο και προετοιμάζεις την υπεραξία ενός αρχείου. Ένα έξεργο συμβαίνει να θησαυρίζει προκαταβολικά και να προ-αρχαιοθετεί ένα λεκτικό το οποίο το οποίο, έκτοτε, θα έπρεπε να θέσει το νόμο και να επιβάλλει την τάξη, αρκούμενο έστω στην κατονομασία του προβλήματος, δηλαδή του θέματος {...}συνεπώς είναι η πρώτη φιγούρα ενός αρχείου, {...}

4° σημείο

αρχείο

Αυτό το σημείο του χώρου αποτελείται από την σύνθεση πενήντα ψηφιακών εκτυπώσεων σε ματ φωτογραφικό χαρτί. Το μέγεθος του κάθε χαρτιού είναι 50*35 εκατοστά ενώ ο καταλαμβανόμενος από την εκτύπωση επιφάνεια 46*34 εκατοστά. Ολόκληρη η σύνθεση του ψηφιακού κολλάζ είναι 101*728*130 μετρα. Τα ψηφιακά αυτά κολλάζ συντέθηκαν στο Photoshop.

Το έργο αυτό λειτουργεί διαφορετικά από κάθε θέση παρατήρησης. Η παρατήρηση από την μέγιστη δυνατή απόσταση που δίνει ο χώρος (ολική εικόνα της σύνθεσης για τον θεατή) ενεργοποιεί την ανάγνωση του συνόλου ενώ η μικρότερη δυνατή, τη μονάδα. Επίσης ο καθένας μπορεί να ορίσει το κάδρο μόνος του.

Ένας σημαντικός παράγοντας και στόχος του έργου είναι η προσωπική ανάγνωση του, για τις επιμέρους ομαδοποιήσεις. Ενεργοποίηση του αρχείου.

στόχος

Ο προσωπικός χώρος (ακόμα και "διαμελισμένος") με την έκθεση του, δίνει έμφαση στο δίπολο ιδιωτικό-δημόσιο.

Το έργο δίνει μια αναπαράσταση της πραγματικότητας όσον αφορά τις ανθρώπινες σχέσεις και την επικοινωνία. Τα ερεθίσματα σε μια διαπροσωπική σχέση ίσως να μην φτάνουν το συγκεκριμένο αριθμό, όμως είναι εξίσου πολλά και πολύπλοκα. Ο αριθμός των επιμέρους κομματιών του αρχείου κάνει τις αφηγήσεις περίπλοκες στην πρώτη επαφή. Ο Άλλος επιλέγει συγκεκριμένα στοιχεία του εαυτού και πλάθει το δικό του άτομο(-απέναντι-).Ακόμα και σε υποθετική περίπτωση που θα ξεδιπλώνονταν όλα τα στοιχεία μπροστά του, θεωρώ πως θα ακολουθούσε την ίδια διαδικασία.

Με αυτό το σκεπτικό, στο έργο, καλώ τον θεατή να πλάσει την δική του ιστορία για τον χώρο με την βοήθεια των στοιχείων. Η ιστορία/εικόνα/αφήγηση που θα πλάσει θα είναι μικρή και η εδραίωση της στην μνήμη του ακόμα μικρότερη. Λόγω της μικρής λειτουργικής μας μνήμης σε συνδυασμό με το ιστορικό των βιωμάτων μας θα μοιράσει πολλές διαφορετικές εντυπώσεις και - ίσως -ψευδείς καταστάσεις (η διαφορετικότητα της αντίληψης). Η εμπειρία του θεατή απο το έργο, η ιστορία που θα πλάσει, δεν απέχουν στην πραγματικότητα από τον τρόπο παρουσίασης του εαυτού μας σε μια διαπροσωπική σχέση, στην οποία πληθώρα δειγμάτων αγνοούνται και άλλα παίρνουν κολοσσιαίες διαστάσεις.

Εικόνα που έχω από τις "κοινές" ανθρώπινες σχέσεις, αποτελούν τα παραπάνω με στόχο την αναπαράσταση για την προσέγγιση του Άλλου. Μέσα από ένα τέτοιο αρχείο και λόγω της αντίληψης μας, οι νέες αφηγήσεις που μπορούν να δημιουργηθούν είναι αμέτρητες.

Βιβλιογραφία

Καραμπά, Ε.(2011) τέχνη αρχείου από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα. από την τέχνη θεσμικής κριτικής σε μια ριζοσπαστική θεσμίζουσα πρακτική. διδακτορική διατριβή ,πανεπιστήμιο Πατρών-τμήμα αρχιτεκτόνων μηχανικών

Ντερριντα, Ζ. (1996) η έννοια του αρχείου. μτφρ. Παπαγιώργης, Κ., Εκκρεμές

Κούρος, Π. & Καραμπά, Ε. (2012) Archive public (επιτελέσεις αρχείων στη δημόσια τέχνη-τοπικές παρεμβάσεις). cube art editions

Γκόντφρευ, Τ. (2001) εννοιολογική τέχνη. μτφρ. Οράτη, Ε. καστανιώτης